

NAUJOS DISERTACIJOS

MARKSISTINĖS ESTETIKOS FORMAVIMASIS LIETUVOJE

1984 metų lapkričio mėn. 14 dieną LTSR MA Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto filosofijos mokslų daktaro laipsnių teikimo regioninės specializuotos tarybos posėdyje VISI filosofijos katedros vedėjas docentas J. Mureika apgynė daktaro disertaciją „Marksistinės-lenininės estetikos tapsmas Lietuvoje (iki 1940 metų)“.

J. Mureikos disertacija — pirmasis mėginimas tirti marksistinės-lenininės estetikos tapsmą Lietuvoje kaip vientisą procesą, atskleisti jo dėsningą pobūdį ir savybes. Disertanto pasirinktas objektas yra reikšmingas mūsų estetiškos minties raidos etapas, ir jo atliktas tyrimas turi mokslinę bei ideologinę vertę, įtikinamai paneigia buržuazinės Lietuvos ir pokario lietuvių emigrantų nacionalistų išvadas apie tariamą marksizmo idėjų „svetimumą“ lietuvių kultūrai, jų „primetimą“ iš šalies.

Disertaciją sudaro septyni skyriai. Pirmajame nagrinėjamos marksistinės-lenininės estetikos tapsmo Lietuvoje socialinės ir kultūrinės, ideologinės ir metodologinės prielaidos. Čia autorius skiria ir analizuoja penkias determinantų grupes: socialinius-ekonominius, ideologinius, kultūrinius, teorinius ir metodologinius determinantus. Kolektyvinio oponento — Latvijos P. Stučkos universiteto filosofijos katedros — atsiliepime pažymima, kad disertanto pasiūlyta determinantų sistema — rimtas indėlis į istorinių-filosofinių tyrinėjimų metodologiją.

Antrajame skyriuje („Kultūros teorijos ieškojimai“) aptariami mėginimai teoriškai pagrįsti ir išspręsti nacionalinės kultūros raidos, funkcionavimo ir specifikos problema. Čia išryškinamas besiformuojantis marksistinis kultūros visuomeninio vaidmens aiškinimas, parodoma, kad pažangieji materialistinės estetikos atstovai iš esmės teisingai sprendė kultūros ir nacijos, kultūros ir klasių santykio, savo ir kitų tautų kultūrinio palikimo vertinimo klausimus. Trečiajame skyriuje („Meno prigimties ir savitumo problema“) atskleidžiami metodologiniai principai ir nagrinėjimo būdai, su kurių pagalba buvo mėginama apibūdinti meno esmę bei savitumą, nustatyti, kas jį sieja su kitomis visuomenės sąmonės formomis, kas — skiria. Nuo šių koncepcijų metodologinio brandumo priklausė Lietuvos profesinio meno likimas, raidos perspektyvos, taip pat meno kri-

tikos veiksmingumas. Ketvirtajame dešimtmetyje meno prigimties samprata susiformavo jau kaip aiški, istoriškai konkreti žmoniškumo ir nacionalumo, klasiškumo ir liaudiškumo struktūra, turinti dialektinį pobūdį, o meno specifikos klausimai buvo gvildenami keliant ir propaguojant emocinį meno specifikos aspektą.

Atskiras skyrius skirtas V. Sezemano estetinėms pažiūroms apibūdinti. Nors nagrinėjamu laikotarpiu V. Sezemano estetinė koncepcija ir nebuvo pakankamai nuosekli, bet savo materialistinėmis, dialektinėmis ir demokratinėmis tendencijomis ji išsiskyrė iš visų kitų nemarksistinių koncepcijų ir savo pobūdžiu priartėjo prie marksistinės koncepcijos estetikoje. Tęsdamas V. Sezemano diskusines idėjas, J. Mureika iškelia hipotezę dėl marksistinės estetikos objekto naujo apibūdinimo.

Penktajame skyriuje („Meno ir visuomenės santykis“) atskleidžiamas partiškumo ir klasiškumo principų atsiradimas ir mokslinis jų pagrindimas, nagrinėjamas estetinio ir meninio auklėjimo idėjų turinys, išryškunami faktoriai, determinuojantys šių klausimų marksistinių sprendimų formavimąsi. Šeštame skyriuje („Meninės kūrybos problemos“) aptariamos įvairios menininko asmenybės interpretacijos, socialinis-psichologinis determinizmas ir meninės kūrybos metodas, sprendžiama turinio ir formos problema mene. Septintasis skyrius („Tradicijų tęsinys ir raida“) skiriamas dabarčiai, jame nagrinėjama estetikos tyrinėjimų raida Lietuvoje po Tarybų valdžios atkūrimo, atskleidžiamos pagrindinės estetikos tyrinėjimų kryptys bei tematika, parodoma stambiausiųjų Tarybų Sąjungos mokslo centrų pagalba respublikai ruošiant estetikos specialistus.

J. Mureikos disertaciją teigiamai įvertino oficialieji oponentai profesoriai M. Ovsianikovas, B. Genzelis, V. Šteinbergas, taip pat diskusijose kalbėję prof. R. Plečkaitis ir doc. G. Vaitkūnas.

A. Kunčinas